

Мотиваційно-емоційні та когнітивні чинники спортивної підготовленості юних баскетболістів

Людмила Фролова
Андрій Тимофєєв
Ірина Хоменко

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Черкаси, Україна

Мета: встановити ступінь впливу мотиваційно-емоційних та когнітивних чинників на спортивну підготовленість юних баскетболістів з урахуванням виконання вправ домінантною і субдомінантною руками.

Матеріал і методи: досліджувалися юні баскетболісти 12–13 років. Здійснювали тестування фізичної і технічної підготовленості, визначали мотивацію, особистісну і ситуативну тривожність, стресостійкість, пам'ять, увагу, а також ефективність змагальної діяльності.

Результати: проаналізовано дані фізичної і технічної підготовленості, змагальної діяльності, когнітивних здібностей та мотиваційно-емоційного стану юних баскетболістів 12–13 років етапу попередньої базової підготовки та здійснено кореляцію чинників. Показано значну кількість достовірних зв'язків спортивної підготовленості з рівнем просторово-зорової пам'яті та тривожності. Значно менше зв'язків спортивної підготовленості з рівнем мотивації та стресостійкості.

Висновки: встановлено, що на підвищення спортивної підготовленості юних баскетболістів 12–13 років може істотно впливати посилення мотивації досягнення успіху, зростання рівня просторово-зорової пам'яті та зниження рівня ситуативної і особистісної тривожності. При цьому для вдосконалення технічної майстерності і підвищення ефективності змагальної діяльності малозначимим є чинник рівня стресостійкості юних спортсменів.

Ключові слова: юні баскетболісти, спортивна підготовленість, мотивація, стресостійкість, пам'ять, увага.

Вступ

Ефективність управління підготовкою спортсменів визначається провідними чинниками, які істотно впливають на спортивну підготовленість [19; 20]. Особливої ваги чинники набувають у процесі технічної підготовки юних спортсменів, зокрема, у баскетболі [4; 10], де формування майстерності відбувається у швидкозмінних ігрових ситуаціях. Серед ряду чинників, найбільш значимими є психофізіологічні [10; 20], ступінь впливу яких визначається віковими та індивідуальними особливостями юних баскетболістів [22].

З огляду на останні дослідження, вивчення психофізіологічних функцій спортсменів широко представлено різними аспектами, одним з яких є когнітивні здібності [8; 14; 19; 23], особливо увага і пам'ять, які у процесі вдосконалення рухових дій дозволяють виділяти деталі техніки [7]. Не менш важливим є вивчення мотивації спортсменів [2; 18; 16; 25; 27], яка надає технічній активності певного спрямування [12; 26]. При цьому не менш важлива і психічна стабільність гравців, оскільки висока емоційна напруженість у спортивних іграх може істотно впливати на реалізацію технічних навиків [3; 21; 24], особливо в умовах змагальної діяльності [6; 15; 20].

Аналізуючи роботи у цьому напрямку, можна констатувати, що більшість робіт стосуються контингенту кваліфікованих спортсменів [14; 21; 25; 27], у тому числі і баскетболістів [2; 8; 16; 18; 28]. Проте, є роботи з вивченням зв'язків спортивної підготовленості та психофізіологічних функцій у групах юних баскетболістів. У розгляді нашої проблеми цікавими є дослідження В. М. Корягина і О. З. Блава [10] з визначенням факторної матриці значимих коефіцієнтів у різних вікових групах, де для вікового періоду 12–13 років набуває значення чинник технічної підготовленості та сенсомоторики. Проте, не виявлено

більш детальних даних стосовно ступеня впливу інших психофізіологічних здібностей на рівень технічної майстерності.

Також цікаві роботи Нью Юньфей [20], в яких розглядаються чинники ігрової діяльності юних баскетболістів, де найбільш знаними є технічна підготовленість та сприйняття часу. Проте, не демонструється вплив інших психофізіологічних факторів на спортивну підготовленість.

Розгляд психологічних факторів, що впливають на підвищення рівня змагальної діяльності юних баскетболістів, здійснено А. Ровним і В. Паско [26]. Автори представляють кореляційні зв'язки точності виконання технічних прийомів з когнітивними, сенсомоторними здібностями та властивостями нервової системи. Дані, представлені у роботі А. Ровного і В. Паско, можна було б доповнити кореляційними зв'язками технічної майстерності з мотиваційно-емоційним компонентом.

Більшість досліджень технічної майстерності баскетболістів пов'язані із встановленням рівня та взаємозв'язків підготовленості спортсменів при виконанні прийомів домінуючою рукою. Як зауважує І. В. Аксарин, І. Ю. Аксарина, Б. П. Яковлев [1], для підвищення ефективності тренувального процесу важливо володіти інформацією про додаткові резерви, що полягають у правильному використанні субдомінантної руки. Автори доводять важливість показників моторної асиметрії для технічного вдосконалення юних баскетболістів, але не надають даних про вплив чинників на формування навиків як домінантної, так і субдомінантної руки.

З огляду на вищесказане можна констатувати, що у літературі виявлено недостатньо даних, які характеризують чинники ефективності спортивної підготовленості юних баскетболістів.

Мета дослідження: встановити ступінь впливу когнітивних та мотиваційно-емоційних чинників на спортивну

підготовленість юних баскетболістів з урахуванням виконання вправ домінантною і субдомінантною руками.

Матеріал і методи дослідження

Учасниками дослідження були 35 баскетболістів 12–13 років. На момент дослідження юні баскетболісти мали тренувальний стаж 4–5 років. Усі спортсмени на момент дослідження були здорові. Юні баскетболісти проінформовані про мету дослідження, після чого дали інформаційне погодження на участь у них і підтвердили згоду на використання згенерованих даних.

Для дослідження фізичної і технічної підготовленості використано тести (човниковий біг 3x10 м, передачі в парах двома м'ячами за кількістю точних передач правою і лівою руками; комплексна вправа з обведенням фішок і кидками за часом виконання та точністю влучань у кільце правою і лівою руками; ведення м'яча на дистанції 15 м з поворотом правою і лівою руками. Для дослідження мотиваційно-емоційного стану використано бланкові методики: опитувальник А. А. Реана (вивчалася мотивація досягнення успіху та уникнення невдач) [13]; опитувальник Ч. Д. Спілбергера для визначення рівня особистісної та ситуативної тривожності [11]; опитувальник "Інтерпретація симптомів стресу" для визначення стресостійкості [5]. Для дослідження когнітивних функцій використано методику "Розстановка чисел" (оцінка довільної уваги) [11] та тест для визначення просторової зорової пам'яті [11]. Ефективність змагальної діяльності визначалася за коефіцієнтом з урахуванням змагальної активності.

Дослідження учасників проводилося у вільний від тренувань та навчання день. Тестування з човникового бігу 3x10 м здійснювалося на спеціально підготовленому майданчику з розміткою і обладнанням (кубики). Надавалася одна спроба без урахування результату і одна залікова спроба. Перед тестуванням технічної підготовленості юні баскетболісти повідомили інформацію про домінантну руку, а також були ознайомлені із завданням на кожну вправу безпосередньо перед їх виконанням. Кожний учасник здійснював дві спроби пройти практичний тест без урахування результату, виконуючи вправи лівою та правою рукою, результат якого не зараховувався, і після цього надавалося дві спроби з урахуванням результату тесту. Дослідження за бланковими методиками здійснювалося в аудиторії, що обмежує вплив зовнішніх чинників на стан спортсменів. Учасники розташовувалися на певній відстані один від одного для унеможливлення впливу інших спортсменів на вибір варіанту відповіді. Для визначення ефективності змагальної діяльності проводилися педагогічні спостереження у 20 іграх за участі досліджуваного контингенту.

Результати дослідження кожного учасника визначалися наступним чином:

- у визначенні мотивації за кожну правильну відповідь нараховувався один бал і підраховувалася загальна кількість балів, при цьому показники від 1 до 7 балів діагностуються як мотивація уникнення невдач, 8–9 балів – тенденція до мотивації уникнення невдач, 10–11 балів – не визначений вид мотивації; 12–13 балів – тенденція до мотивації досягнення успіху, а від 14 до 20 балів – діагностується як мотивація досягнення успіху;

- у визначенні тривожності бали підсумовувалися за відповідним ключем відповідей: ситуативна тривожність – з суми балів питань (3; 4; 6; 7; 9; 12; 13; 14; 17; 18) відняти суму балів питань (1; 2; 5; 8; 10; 11; 15; 16; 19; 20), потім до отриманого результату додати 50, тобто $ST = (3; 4; 6;$

$7; 9; 12; 13; 14; 17; 18) - (1; 2; 5; 8; 10; 11; 15; 16; 19; 20)$; особистісна тривожність – з суми балів питань (2; 3; 4; 5; 8; 11; 12; 14; 15; 11; 17; 18; 20) відняти суму балів питань (1; 6; 7; 10; 13; 16; 19), потім до отриманого результату додати 35, тобто $OT = (2; 3; 4; 5; 8; 11; 12; 14; 15; 11; 17; 18; 20) - (1; 6; 7; 10; 13; 16; 19) + 35$. При цьому враховувалося, що чим нижча сума балів, тим нижчий рівень тривожності, і навпаки;

- у визначенні стресостійкості підсумовувалася загальна кількість балів за відповіді на питання. При цьому, чим нижча сума балів, тим вищий рівень стресостійкості і навпаки;

- для оцінки довільної уваги підраховувалася загальна кількість розставлених чисел (P), кількість пропущених чисел (B) та час виконання завдання (T). Вираховується показник розподілу уваги: $PY = (P - B) : T$. При цьому, чим вище показник розподілу уваги, тим краще розвинуті здібності людини контролювати одночасно декілька об'єктів чи явищ;

- для визначення просторової зорової пам'яті підраховувалася сума набраних балів за точність відтворення фігур. Чим вища сума балів, тим вищий рівень просторової зорової пам'яті.

При аналізі даних ефективності змагальної діяльності юних баскетболістів визначався коефіцієнт за інтегральним індексом EFF, який використовується в НБА [9]:

$$EFF = 4,8x(X_1x0,78 + X_2x0,52 + X_3x0,15 + X_4x0,68 + X_5x0,73 + X_6x0,32 + X_7x0,84 + X_8x0,63 + X_9x0,26 + X_{10}x0,94 + X_{11}x0,98 + X_{12}x0,89 + X_{13}x0,47 + X_{14}x0,42 + X_{15}x0,36 + X_{16}x0,21 + X_{17}x0,05 + X_{18}x0,10 + X_{19}x0,57),$$

де EFF – індекс ефективності; X_1 – загальний % влучень в гри; X_2 – 2-х очкові кидки, влучання; X_3 – 2-х очкові кидки, спроби; X_4 – 2-х очкові кидки %; X_5 – 3-х очкові кидки, влучання; X_6 – 3-х очкові кидки, спроби; X_7 – 3-х очкові кидки %; X_8 – штрафні кидки, влучання; X_9 – штрафні кидки, спроби; X_{10} – штрафні кидки %; X_{11} – результативні передачі; X_{12} – перехоплення м'яча; X_{13} – підбирання в захисті; X_{14} – підбирання в нападі; X_{15} – підбирання, сума; X_{16} – втрата м'яча; X_{17} – блок-шоти; X_{18} – фоли; X_{19} – загальна сума очок.

Усі отримані експериментальні дані оброблялися за допомогою програми Excel. Визначалося середнє арифметичне значення і середнє квадратичне відхилення. Рівень значущості встановлений на рівні 0,05. Кореляція, або залежність між двома величинами, встановлювалася логічним міркуванням, а за допомогою кореляційного аналізу визначалася величина зв'язку і його характер.

Результати дослідження

Кореляційний аналіз мотиваційно-емоційного стану та когнітивних функцій баскетболістів 12–13 років показав, що на рівень розвитку просторово-зорової пам'яті юних спортсменів істотно впливатимуть як мотивація ($r = 0,40$), так і рівень стресостійкості ($r = 0,56$) та ситуативної й особистісної тривожності ($r = -0,54$; $r = -0,37$) (табл. 1).

Виявлено помірну ступінь залежності просторово-зорової пам'яті з особистою тривожністю та мотивацією. Зв'язки значного рівня просторово-зорової пам'яті зафіксовано з показниками стресостійкості та ситуативної тривожності. При цьому тенденції до посилення мотивації успіху та зниження рівня стресостійкості істотно впливають на зростання показників просторово-зорової пам'яті. Проте рівень просторово-зорової пам'яті може знижуватися при підвищенні рівня ситуативної і особистісної тривожності.

Також отримано кореляційні зв'язки помірного ступе-

Таблиця 1

Кореляція мотиваційно-емоційного стану і когнітивних функцій юних баскетболістів 12–13 років (r)

Чинники	Мотивація	Стресостійкість	Тривожність ситуативна	Тривожність особистісна
Просторово-зорова пам'ять	0,40	0,56	-0,54	-0,37
Довільна увага	0,45	0,53		

Примітка. Рівень вірогідності 95%.

ня залежності мотивації і довільної уваги ($r=0,45$). При посиленні мотивації досягнення успіху, може значно підвищуватись рівень довільної уваги. Між показниками стресостійкості та довільної уваги теж виявлено взаємозалежності, але на рівні значних зв'язків ($r=0,53$). Посилення стресостійкості може вплинути на істотне підвищення рівня довільної уваги юних спортсменів.

Аналіз даних спортивної підготовленості та когнітивних функцій юних баскетболістів 12–13 років виявив достовірні кореляційні зв'язки різної сили (табл. 2).

Показники фізичної підготовленості, у даному випадку прояву спритності, корелюють тільки з показниками просторово-зорової пам'яті на рівні помірних зв'язків ($r=-0,34$). Тобто, чим вищий рівень розвитку просторово-зорової пам'яті, тим швидше юні баскетболісти орієнтуються на дистанції.

Показники технічної підготовленості можуть істотно залежати як від просторово-зорової пам'яті, так і від довільної уваги. Просторово-зорова пам'ять на значному рівні може вплинути на час виконання комплексної вправи домінантною рукою ($r=-0,65$). При цьому, чим вищий рівень розвитку пам'яті, тим швидше юні спортсмени виконують вправу.

Просторово-зорова пам'ять на помірному рівні може вплинути на точність передач домінантною рукою ($r=0,37$), час виконання комплексної вправи ($r=-0,31$), точність кидків ($r=0,34$) та ведення м'яча ($r=-0,34$) субдомінантною рукою.

Показники довільної уваги корелюють з показниками передач домінантною і субдомінантною руками ($r=0,51$; $r=0,43$) та з показниками часу виконання комплексної вправи субдомінантною рукою ($r=-0,35$).

Також виявлено, що ефективність змагальної діяльності може істотно залежати від розвитку просторово-зорової пам'яті на рівні помірних зв'язків ($r=0,46$). Чим вищі можливості просторової пам'яті, тим ефективнішою

може бути змагальна діяльність юних баскетболістів.

Кореляція спортивної підготовленості та мотиваційно-емоційного стану юних баскетболістів 12–13 років вказала на наявність значної кількості взаємозалежності (табл. 3).

Розглядаючи взаємозалежності фізичної підготовленості (прояву спритності) з мотиваційно-емоційним станом, можна вказати на те, що тільки рівень стресостійкості може істотно вплинути на швидке і точне орієнтування юних спортсменів при проходженні дистанції ($r=0,55$). При цьому, чим вища стресостійкість баскетболістів, тим кращий показник човникового бігу.

З огляду на інші дані, то найбільше зв'язків виявлено між технічною підготовленістю і тривожністю. У той же час встановлено вдвічі меншу кількість зв'язків технічної підготовленості з мотивацією і стресостійкістю. Посилення мотивації досягнення успіху юних баскетболістів істотно вплине на точність кидків домінантною рукою ($r=0,32$), а також на показники ведення м'яча домінантною і субдомінантною руками ($r=-0,36$; $r=-0,50$).

Високий рівень стресостійкості істотно впливатиме на підвищення точності кидків та передач домінантною рукою ($r=-0,35$; $-0,40$), але сприятиме зниженню показників ведення м'яча субдомінантною рукою ($r=-0,31$).

Зниження рівня ситуативної і особистісної тривожності може бути фактором високої точності передач як домінантною ($r=-0,40$; $r=-0,47$), так і субдомінантною ($r=-0,37$; $r=-0,45$) руками. Також низький рівень ситуативної та особистісної тривожності істотно сприятиме високій точності рухів при веденні м'яча домінантною ($r=0,58$; $r=0,32$) і субдомінантною ($r=0,50$; $r=0,40$) руками.

На показники виконання комплексної вправи ситуативна та особистісна тривожність значною мірою може вплинути при здійсненні рухів домінантною рукою ($r=0,61$; $r=0,52$). При цьому низький рівень тривожності важливий для чіткого і швидкого виконання рухів.

Низький рівень ситуативної і особистісної тривож-

Таблиця 2

Кореляція спортивної підготовленості та когнітивних функцій юних баскетболістів 12–13 років (r)

Чинники	Просторово-зорова пам'ять	Довільна увага
Човниковий біг	-0,34	
Передачі домінантною рукою	0,37	0,51
Передачі субдомінантною рукою		0,43
Комплексна вправа домінантною рукою	-0,65	
Влучання у кільце домінантною рукою		
Комплексна вправа субдомінантною рукою	-0,31	-0,35
Влучання у кільце субдомінантною рукою	0,34	
Ведення м'яча домінантною рукою		
Ведення м'яча субдомінантною рукою	-0,34	
Ефективність змагальної діяльності	0,46	

Примітка. Рівень вірогідності 95%.

Таблиця 3
Кореляція спортивної підготовленості та мотиваційно-емоційного стану юних баскетболістів 12–13 років (r)

Чинники	Мотивація	Стресостійкість	Ситуативна тривожність	Особистісна тривожність
Човниковий біг		0,55		
Передачі домінантною рукою		-0,35	-0,40	-0,47
Передачі субдомінантною рукою			-0,37	-0,45
Комплексна вправа домінантною рукою			0,61	0,52
Влучання у кільце домінантною рукою	0,32	-0,40		-0,40
Комплексна вправа субдомінантною рукою				
Влучання у кільце субдомінантною рукою			-0,33	-0,33
Ведення м'яча домінантною рукою	-0,36		0,58	0,32
Ведення м'яча субдомінантною рукою	-0,50	-0,31	0,50	0,40
Ефективність змагальної діяльності	0,44		0,48	0,47

Примітка. Рівень вірогідності 95%.

ності може вплинути і на точність кидків у кільце субдомінантною рукою ($r=-0,33$), а на точність кидків у кільце домінантною рукою – тільки низький рівень особистісної тривожності ($r=-0,40$).

У ході дослідження виявлено, що на ефективність змагальної діяльності юних баскетболістів 12–13 років можуть впливати мотиваційно-емоційні чинники на рівні помірної взаємозалежності. При цьому тенденції до посилення мотивації досягнення успіху позитивно вплинуть на змагальну діяльність юних спортсменів ($r=0,44$). А зростання рівня ситуативної і особистісної тривожності може бути значимим фактором ефективності змагальних дій баскетболістів ($r=0,48$; $r=0,47$).

Висновки / Дискусія

У ході дослідження встановлено, що на підвищення рівня просторової зорової пам'яті та довільної уваги, які відіграють значну роль у формуванні спортивної майстерності юних баскетболістів [22], може значно вплинути посилення мотивації досягнення успіху [3]. При цьому низький рівень стійкості до стресу не вплине на послаблення когнітивних функцій юних спортсменів. Хоча наявність високого ступеня ситуативної і особистісної тривожності буде негативно відобразитися на прояві просторової зорової пам'яті. Тим більше, що змагальна діяльність у даному віці підвищує рівень тривожності, що істотно впливає на змагальний результат [24].

Враховуючи попередні дослідження, де показники рівня розвитку спритності, за вправою човникового бігу 3x10 м, істотно впливають на технічну підготовленість [17], ми обрали саме цей тест для вияву взаємозалежності з психофізіологічними чинниками. Наші дослідження показали, що покращення орієнтування у просторі при зміні положення тіла може відбуватися в умовах зростання рівня просторової зорової пам'яті при підвищенні стресостійкості юних баскетболістів.

Технічна підготовленість, як важливий компонент спортивної майстерності, який потребує стійкості прояву у змагальній діяльності [26], істотно залежить від багатьох чинників. Отримані дані виконання вправ субдомінантною рукою показали, що при формуванні технічних навиків, на відміну від вдосконалення, важливо враховувати рівень просторової зорової пам'яті та довільної уваги, зважаю-

чи на встановлену взаємозалежність чинників. При цьому, вплив когнітивних функцій посилюється при виконанні комплексної вправи домінантною рукою. Тобто, у процесі вдосконалення поєднаних елементів техніки значну роль відіграє зростання рівня просторової зорової пам'яті. Необхідно відмітити, що вплив довільної уваги на технічну підготовленість юних баскетболістів 12–13 років був значно менший за вплив просторової зорової пам'яті. Можна передбачити, що у даному дослідженні більшого значення набувають інші властивості уваги, такі як стабільність та концентрація, що пов'язано із точністю кидків юних баскетболістів [26]. Можливо у цей віковий період буде відігравати роль і концентрація уваги, що характерно уже для кваліфікованих баскетболістів [14].

Дослідження також показали, що у процесі вдосконалення техніки гри мотиваційно-емоційний стан юних баскетболістів відіграє більшу роль, ніж у процесі формування. На це вказує більша кількість взаємозв'язків мотиваційно-емоційного стану і показників виконання передач та комплексної вправи з влучанням у кільце домінантною рукою, порівняно із субдомінантною. Із усіх мотиваційно-емоційних чинників найбільший вплив на технічну підготовленість здійснює ситуативна та особистісна тривожність, яка є невід'ємною частиною змагальної діяльності юних спортсменів з урахуванням змінних умов гри [24]. Наші дослідження показують, що низький рівень тривожності паралельно із підвищенням рівня стресостійкості і посиленням мотивації досягнення успіху може сприяти підвищенню рівня майстерності юних баскетболістів 12–13 років саме у процесі подальшого вдосконалення. Помітним є те, що саме мотивація досягнення успіху при високому рівні стресостійкості може сприяти формуванню високої точності виконання кидків.

До висновків нашого дослідження можна додати і те, що ефективність змагальної діяльності юних баскетболістів 12–13 років може залежати від рівня розвитку просторової зорової пам'яті при посиленні мотивації досягнення успіху та зниженні рівня тривожності.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у використанні інформації про вплив чинників на спортивну підготовленість при розробці програм удосконалення техніко-тактичної підготовленості юних баскетболістів етапу попередньої базової підготовки та здійсненні експериментів з їх впровадження.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що немає конфлікту інтересів, який може сприйматись таким, що може завдати шкоди неупередженості статті.
Джерела фінансування. Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організації.

Список посилань

- Аксарин, И.В., Аксарина, И.Ю., Яковлев, Б.П. (2018), "Латерализация функциональной асимметрии на этапе начальной подготовки юных баскетболистов", *Современные проблемы науки и образования*, № 4, режим доступа: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=27854> (дата обращения: 5.02.2019).
- Бабушкин, Г.Д. (2015), "Мыслительная деятельность спортсмена в структуре психологической подготовленности", *International journal of applied and fundamental research. Psychological sciences*, № 12, С. 1522-1525.
- Бабушкин, Г.Д., Яковлев, Б.П., Бабушкин, Е.Г. (2014), "Взаимосвязь мотивации и эмоций в экстремальной деятельности", *Психопедагогика в правоохранительных органах*, № 2(57), С. 18-20.
- Безмилов, М. (2017), "Система подготовки спортивного резерва та відбір баскетболістів у Литві", *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*, № 2, С. 7-13.
- Водопьянова, Н.Е. (2009), *Психодиагностика стресса*, Питер, Санкт-Петербург.
- Вознюк, Т. & Сенів, М. (2017), "Показники підготовленості та їх взаємозв'язок з успішністю змагальних дій юних баскетболісток етапу попередньої базової підготовки", *Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування*, № 4, С. 10-16, режим доступу: <http://93.183.203.244:80/xmlui/handle/123456789/2326>.
- Гириная, А.Ю., Кухтова, Н.В., Мельник, Е.В., Сивицкий, В.Г. (2018), *Когнитивная сфера спортсмена. Теория и практика*, ВГУ им. П.М. Машерова, Витебск.
- Грошев, А.М., Буторин, В.В. (2017), "Влияние когнитивного стиля личности спортсмена на результативность технико-тактических действий в баскетболе", *Ученые записки университета П.Ф. Лесгафта*, № 12(154), С. 324-326.
- Козіна, Ж.Л., Собко, І.М. (2015), "Інтерактивні технології як засіб тактичної підготовки спортсменів в студентському баскетболі", *Здоровье, спорт, реабилитация*, № 1, С. 22-33.
- Корягин, В.М., Блават, О.З. (2010), "Совершенствование структуры технической и физической подготовленности юных баскетболистов", *Теория та методика фізичного виховання*, № 2, С. 3-6.
- Миронова, Е.Е. (2005), *Сборник психологических тестов*, Часть I, Минск.
- Огородова, Т.В. (2013), *Психология спорта*, ЯрГУ, Ярославль.
- Реан, А.А. (2006), *Психология и психодиагностика личности. Теория, методы исследования, практикум*, Прайм-Еврознак, Санкт-Петербург.
- Репко, Е.А., Козина, Ж.Л., Карюченко, Д.Н. (2018), "Особенности психофизиологических функций у фехтовальщиков по сравнению с представителями циклических и игровых видов спорта", *Здоровье, спорт и реабилитация*, № 02, С. 96-105, doi: 10.5281/zenodo.1342481.
- Речкалова, О.Л. (2014), *Особенности психологической подготовки в различных видах спорта*, Изд-во Курганского гос. ун-та, Курган.
- Таран, И.И., Беляев, А.Г., Поповская, М.Н., Беляева, Е.Д. (2017) "Детерминированность спортивной мотивации свойствами нервной системы у баскетболистов студенческих команд", *Известия ТулГУ. Физическая культура. Спорт*, №3, режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/determinirovannost-sportivnoy-motivatsii-svoystvami-nervnoy-sistemy-u-basketbolistov-studencheskih-komand> (дата обращения: 10.02.2019).
- Тимофеев, А. (2018), "Ступінь впливу рівня розвитку фізичних якостей на технічну підготовленість баскетболістів 12–13 років", *Спортивний вісник Придніпров'я*, № 3, С. 140-144.
- Ткачев, С.І. (2017), "Дослідження мотиваційної сфери висококваліфікованих спортсменів", *Актуальні питання теорії і практики психолого-педагогічної підготовки фахівців в умовах сучасного освітнього простору, Матеріали III Науково-практичної конференції*, Харків, 21 квітня, С. 171-175.
- Фролова, Л.С., Глазирин, И.Д., Петренко, Ю.А., Супрунович, В.А., Меньшик, Е.Э., Хароченко, Я.А., Пивненко, А.А. (2013), "Влияние психофизического состояния гандболисток разной квалификации на их подготовленность", *Физическое воспитание студентов*, № 3, С. 72-74, doi: 10.6084/m9.figshare.663630.
- Юньфей, Нью. (2013), "Сравнительный анализ степени влияния различных факторов на подготовленность 14-15-летних баскетболистов", *Слобожанський науково-спортивний вісник*, № 2(35), С. 76-79.
- Bali, A. (2015), "Psychological Factors Affecting Sports Performance", *International Journal of Physical Education, Sports and Health*, No. 1(6), pp. 92-95.
- Buceta, J.M., Mondoni, M., Avakumovic, A. & Killik L. (2000), *Basketball for young players*, Мюнхен.
- Frolova, L.S., Timofeev, A.A., Petrenko, Y.A., Atamas, O.A., Grechukha, S.V., Gun'ko, P.N. & Suprunovich, V.A. (2017), "Retrospective analysis of junior female handball players' priorities", *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, No. 21(5), pp. 214-220, doi:10.15561/18189172.2017.0503/
- Hoover, S.J., Winner, R.K., Mccutchan, H., Beaudoin, C.C., Judge, L.W., Jones, L.M., Leitzelar, B. & Hoover, D.L. (2017), "Mood and Performance Anxiety in High School Basketball Players: A Pilot Study", *International Journal of Exercise Science*, No. 10(4), pp. 604-618.
- Korobeynikov, G.V., Korobeynikova, L.G., Romanyuk, L.V., Dakal, N.A. & Danko, G.V. (2017), "Relationship of psychophysiological characteristics with different levels of motivation in judo athletes of high qualification". *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, No. 21(6), pp. 272-278, doi: 10.15561/18189172.2017.060/
- Rovniy, A. & Pasko, V. (2017), "The role of psychological qualities in the process of the formation of sports skill of young basketball players", *Fizichne vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi*, No. 4(40), pp. 118-121, doi: 10.29038/2220-7481-2017-04-117-121.
- Sharma, R.K. & Nigam, A.K. (2011), "Psychological characteristics of male university athletes", *Journal of Physical Education and Sport*, No. 11(1), pp. 5-17.
- Zakharova, A., Mekhdieva, K. & Kondratovitch, S. (2017), "Physical and Psychophysiological Profiles of Sub-elite Basketball Players – Novel Approach to Complex Testing", *In Proceedings of the 5th International Congress on Sport Sciences Research and Technology Support*, pp. 132-139, doi: 10.5220/0006585401320139.

Стаття надійшла до редакції: 25.02.2019 р.
 Опубліковано: 30.04.2019 р.

Аннотация. Людмила Фролова, Андрей Тимофеев, Ирина Хоменко. **Мотивационно-эмоциональные и когнитивные факторы спортивной подготовленности юных баскетболистов.** **Цель:** установить степень влияния мотивационно-эмоциональных и когнитивных факторов на спортивную подготовленность юных баскетболистов с учетом выполнения упражнений доминантной и субдоминантной руками. **Материал и методы:** исследовались юные баскетболисты 12–13 лет. Осуществляли тестирование физической и технической подготовленности, определяли мотивацию, личностную и ситуативную тревожность, стрессоустойчивость, память, внимание, а также эффективность соревновательной деятельности. **Результаты:** проанализированы данные физической и технической подготовленности, соревновательной деятельности, когнитивных способностей и мотивационно-эмоционального состояния юных баскетболистов 12–13 лет этапа предварительной базовой подготовки и осуществлена корреляция факторов. Показано значительное количество достоверных связей спортивной подготовленности с уровнем пространственно-зрительной памяти и тревожности. Значительно меньше связей спортивной подготовленности с уровнем мотивации и стрессоустойчивости. **Выводы:** установлено, что на повышение спортивной подготовленности юных баскетболистов 12–13 лет может существовать влияние усиление мотивации достижения успеха, рост уровня пространственно-зрительной памяти и снижение уровня ситуативной и личностной тревожности. При этом для совершенствования технического мастерства и повышения эффективности соревновательной деятельности малозначимым есть фактор уровня стрессоустойчивости юных спортсменов.

Ключевые слова: юные баскетболисты, спортивная подготовленность, мотивация, стрессоустойчивость, память, внимание.

Abstract. Liudmyla Frolova, Andrii Tymofeev & Irina Khomenko. **Motivational-emotional and cognitive factors of sports preparedness of young basketball players.** **Purpose:** to establish the degree of influence of motivational-emotional and cognitive factors on the athletic preparedness of young basketball players, taking into account the exercise of the dominant and subdominant hands. **Material & Methods:** young basketball players of 12–13 years old were investigated. They carried out testing of physical and technical readiness, determined motivation, personal and situational anxiety, stress resistance, memory, attention, and also the effectiveness of competitive activity. **Results:** data of physical and technical readiness, competitive activity, cognitive abilities and motivational-emotional state of young basketball players of 12–13 years of preliminary basic training were analyzed and the factors correlated. A significant amount of reliable links of sports readiness with the level of spatial-visual memory and anxiety is shown. Significantly less links of sports preparedness with the level of motivation and resistance to stress. **Conclusions:** It has been established that improving the athletic fitness of young basketball players aged 12–13 years can be influenced by increased motivation to achieve success, an increase in the level of spatial-visual memory, and a decrease in the level of situational and personal anxiety. At the same time, to improve technical mastery and increase the efficiency of competitive activity, the stress level of young athletes is of little importance.

Keywords: young basketball players, sports preparedness, motivation, stress resistance, memory, attention.

References

1. Aksarin, I.V., Aksarin, I.Yu. & Yakovlev, B.P. (2018), "Lateralization of functional asymmetry of young basketball players at the initial training stage", *Sovremennyye problemy nauki i obrazovaniya*, No. 4, available at: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=27854> (accessed by: 02.02.2019). (in Russ.)
2. Babushkin, G.D. (2015), "The athlete's mental activity in the structure of psychological readiness", *International journal of applied and fundamental research. Psychological sciences*, No. 12, pp. 1522-1525.
3. Babushkin, G.D., Yakovlev, B.P. & Babushkin, E.G. (2014), "The Coorelation between Motivation and Emotions in Extreme Activities", *Psihopedagogika v pravoohranitelnykh organakh*, No. 2 (57), pp. 18-20. (in Russ.)
4. Bezmilov, M. (2017), "System of preparation of sports reserve and selection of basketball players in Lithuania", *Teoriya i metodyka fizychnogo vykhovannya i sportu*, No. 2, pp. 7-13. (in Ukr.)
5. Vodopyanova, N.E. (2009), *Psikhodiagnostika stressa* [Psychological diagnostics of Stress], St. Petersburg. (in Russ.)
6. Voznyuk, T. & Seniv, M. (2017), "Readiness indicators and their cooperation with competitive activity success of young basketball players at the stage of preliminary basic training", *Aktualni problemy fizychnoho vykhovannya ta metodyky sportyvnoho trenuvannya*, No. 4 pp. 10-16, available at: <http://93.183.203.244:80/xmlui/handle/123456789/2326>. (in Ukr.)
7. Girinskaya, A.Yu., Kukhtova, N.V., Melnik, E.V. & Sivitsky, V.G. (2018), [Cognitive sphere of an athlete. Theory and Practice], Vitebsk. (in Russ.)
8. Groshev, A.M. & Butorin, V.V. (2017), "The Influence of an Athlete's Cognitive Style on the Effectiveness of Techno-Tactical Activities in Basketball", *Uchenyye zapiski universiteta P.F. Lesgafta*, No. 12 (154), pp. 324-326. (in Russ.)
9. Kozina, Zh.L. & Sobko, I.M. (2015), "Interactive technologies as a means of athletes' tactical training in student basketball", *Zdorove, sport, reabilitatsiya*, No. 1, pp. 22-33. (in Ukr.)
10. Koryagin, V.M. & Blavt, O.Z. (2010), "Improving the structure of technical and physical rediness of young basketball players", *Teoriya ta metodyka fizychnoho vykhovannya*, No. 2, pp. 3-6. (in Russ.)
11. Mironova, E. E. (2005), *Sbornik psikhologicheskikh testov* [Collection of psychological tests], Part I, Minsk. (in Russian)
12. Ogorodova, T.V. (2013), *Psikhologiya sporta* [Sport Psychology], Yaroslavl. (in Russ.)
13. Rean, A. A. (2006), *Psikhologiya i psikhodiagnostika lichnosti. Teoriya, metody issledovaniya, praktikum* [Psychology and psychodiagnosics of personality. Theory, research methods, practical work], St. Petersburg. (in Russ.)
14. Repko, E.A., Kozina, J.L. & Karyuchenko, D.N. (2018), "Features of the psycho-physiological functions of fencers as compared with representatives of cyclic and team sports", *Zdorove, sport i reabilitatsiya*, No. 02, pp. 96-105, doi: 10.5281/zenodo.1342481. (in Russ.)
15. Rechkalova, O.L. (2014), *Osobennosti psikhologicheskoy podgotovki v razlichnykh vidakh sporta* [Features of psychological training in various sports], *Izd-vo Kurganskogo gos. un-ta*, Kurgan. (in Russian)
16. Taran, I.I., Belyaev, A.G., Popovskaya, M.N. & Belyaev, E.D. (2017) "Sport motivation determinacy of the nervous system peculiarities of student basketball teams", *Izvestiya TulGU. Fizicheskaya kultura. Sport*, No. 3, available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/determinirovannost-sportivnoy-motivatsii-svoystvami-nervnoy-sistemy-u-basketbolistov-studencheskih-komand> (appeal date: 10.02.2019). (in Russ.)
17. Timofeev, A. (2018), "The influence degree of the physical qualities development level on the technical readiness of basketball players aged 12–13", *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia*, No. 3, pp. 140-144. (in Ukr.)
18. Tkachev, S.I. (2017), "Motivational sphere study of highly skilled athletes", *Aktualni pytannia teorii i praktyky psykhologo-pedahohichnoi pidhotovky fakhivtsiv v umovakh suchasnoho osvithnoho prostoru, Materialy III Naukovo-praktychnoi konferentsii*, Kharkiv, April 21, pp. 171-175. (in Ukr.)
19. Frolova, L.S., Glazirin, I.D., Petrenko, Yu.A., Suprunovich, V.A., Menshikh, E.E., Kharchenko, Ya.A. & Pivnenko, A.A. (2013), "Influence of the psychophysical state of handball players of different qualifications on their readiness", *Fizicheskoe vospitanie studentov*, No. 3, pp. 72-74, doi: 10.6084/m9.figshare.663630. (in Russ.)
20. Nu Yunfei (2013), "Comparative analysis of various factors influence on the readiness of 14-15-year-old basketball players", *Slobozans'kij naukovo-sportivnij visnyk*, No. 2 (35), pp. 76-79. (in Russ.)
21. Bali, A. (2015), "Psychological Factors Affecting Sports Performance", *International Journal of Physical Education, Sports and Health*, No. 1(6), pp. 92-95.
22. Buceta, J.M., Mondoni, M., Avakumovic, A. & Killik L. (2000), *Basketball for young players*, Мьнchen.

23. Frolova, L.S., Timofeev, A.A., Petrenko, Y.A., Atamas, O.A., Grechukha, S.V., Gunko, P.N. & Suprunovich, V.A. (2017), "Retrospective analysis of junior female handball players' priorities". *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, No. 21(5), pp. 214-220, doi: 10.15561/18189172.2017.0503/
24. Hoover, S.J., Winner, R.K., Mccutchan, H., Beaudoin, C.C., Judge, L.W., Jones, L.M., Leitzelar, B. & Hoover, D.L. (2017), "Mood and Performance Anxiety in High School Basketball Players: A Pilot Study", *International Journal of Exercise Science*, No. 10(4), pp. 604-618.
25. Korobeynikov, G.V., Korobeynikova, L.G., Romanyuk, L.V., Dakal, N.A. & Danko, G.V. (2017), "Relationship of psychophysiological characteristics with different levels of motivation in judo athletes of high qualification", *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, No. 21(6), pp. 272-278, doi: 10.15561/18189172.2017.060/
26. Rovniy, A. & Pasko, V. (2017), "The role of psychological qualities in the process of the formation of sports skill of young basketball players", *Fizyczne vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi*, No. 4(40), pp. 118-121, doi: 10.29038/2220-7481-2017-04-117-121.
27. Sharma, R.K. & Nigam, A.K. (2011), "Psychological characteristics of male university athletes", *Journal of Physical Education and Sport*, No. 11(1), pp. 5-17.
28. Zakharova, A., Mekhdieva, K. & Kondratovitch, S. (2017), "Physical and Psychophysiological Profiles of Sub-elite Basketball Players – Novel Approach to Complex Testing", *In Proceedings of the 5th International Congress on Sport Sciences Research and Technology Support*, pp. 132-139, doi: 10.5220/0006585401320139.

Received: 25.02.2019.
Published: 30.04.2019.

Відомості про авторів / Information about the Authors

Фролова Людмила Сергіївна: доцент кафедри спортивних ігор, кандидат наук з фізичного виховання і спорту; Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького: бульв. Шевченка, 81 м. Черкаси, 18031, Україна.

Фролова Людмила Сергеевна: доцент кафедры спортивных игр, кандидат наук по физическому воспитанию и спорту; Черкасский национальный университет имени Богдана Хмельницкого: бульв. Шевченка, 81, г. Черкассы, 18031, Украина.

Liudmyla Frolova: Assistant professor, Department of sports games, PhD; The Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy: 81 Shevchenko Boulevard, Cherkasy, Ukraine, 18031.

ORCID.ORG/0000-0003-0763-7509
E-mail: l-f2014@vu.cdu.edu.ua

Тимофеев Андрій Андрійович: викладач кафедри спортивних ігор; Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького: бульв. Шевченка, 81 м. Черкаси, 18031, Україна.

Тимофеев Андрей Андреевич: преподаватель кафедры спортивных игр; Черкасский национальный университет имени Богдана Хмельницкого: бульв. Шевченка, 81, г. Черкассы, 18031, Украина.

Andrii Tymofeev: Lecturer, Department of sports games, The Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine, 81 Shevchenko Boulevard, Cherkasy, Ukraine 18031.

ORCID.ORG/0000-0002-9851-0257
E-mail: 13tim@i.ua

Хоменко Ірина Миколаївна: викладач кафедри ТМФВ; Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького: бульв. Шевченка, 81 м. Черкаси, 18031, Україна.

Хоменко Ирина Николаевна: преподаватель кафедры ТМФВ; Черкасский национальный университет имени Богдана Хмельницкого: бульв. Шевченка, 81, г. Черкассы, 18031, Украина.

Irina Khomenko: Lecturer, Department of theory and methods of physical education, The Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine, 81 Shevchenko Boulevard, Cherkasy, Ukraine 18031.

ORCID.ORG/0000-0002-1330-3604
E-mail: tmfv2016@ukr.net